

Veriler üzerine genel not

Buradaki istatistik tablolarda sunulan verilere, tanımlar, kaynaklar ve sembollere ilişkin açıklamalar eşlik etmektedir. Mümkün olan her yerde, sorumlu Birleşmiş Milletler kuruluşunca elde edilen resmi hükümet verileri kullanılmıştır. Bu anlamda uluslararası standartlara göre yapılmış tahminlerin elde olmadığı durumlarda ise tablolar diğer kaynaklardan yararlanmıştır ki, bunların arasında ilgili UNICEF ülke temsilcilikleri başta gelmektedir. Mümkün olduğu yerlerde yalnızca kapsamlı ya da temsil niteliği olan ulusal veriler kullanılmıştır.

Veri kalitesinin, yakın zamanlarda insan eseri ya da doğal felakete uğramış ülkelerde bu durumdan olumsuz yönde etkilenmiş olması muhtemeldir. Ülkedeki temel altyapının tahrip olduğu ya da önemli nüfus hareketlerinin gerçekleştiği durumlarda bu söylenen özellikle geçerlidir.

Göstergelerden bazıları, örneğin yaşam beklentisi, toplam doğurganlık, kaba doğum ve ölüm hızlarına ilişkin veriler, Birleşmiş Milletler Nüfus Dairesi tarafından yürütülen rutin tahmin ve projeksiyon çalışmalarının bir parçasını oluşturmaktadır. Gerek bunlar, gerekse uluslararası planda yapılan tahminler düzenli olarak gözden geçirilmektedir. Buradaki kimi verilerin daha önceki UNICEF yayınlarına göre farklı olmasının nedeni de budur.

Bu yılın raporunda iki tablo gözden geçirilip önemli ölçüde değiştirilmiştir. Tablo 4'te yer alan HIV/AIDS'le ilgili bilgi ve davranış göstergeleri, kalite ve karşılaştırılabilirlik açısından titiz biçimde gözden geçirilmiş, kimi veriler çıkartılırken önemli ölçüde yeni veriler tabloya dahil edilmiştir. HIV taşıyan insan sayısı ile ilgili olarak UNAIDS tarafından yapılan tahminler de gene titiz biçimde gözden geçirilmiştir ve şimdi ilgili tabloda belirsizlik alanları da verilmektedir. Çocuk korumayla ilgili 9. tabloya çocuk yaştaki evlilikler ile ilgili yeni veriler eklenmiştir. Ayrıca, çocuk işçiliği, doğumda nüfus kaydı ve kadın sünneti gibi başlıklarda bu kez daha fazla sayıda ülke için bilgi verilmektedir. Bu göstergelere ilişkin daha ayrıntılı bilgiler tablolardan sonra verilen notlarda yer almaktadır.

Ayrıca, 1, 3 ve 8. tablolarda önemli değişiklikler yapılmıştır. Örneğin Tablo 1'de net ilköğretim kayıt/devamlılık göstergesi, bunların bulunduğu yerler için 1999-2003 dönemi hanehalkı araştırmalarında yer alan devamlılık verilerinden hareketle, diğer yerler için ise UNESCO/UIS (UNESCO İstatistik Enstitüsü) tarafından bildirilen idari kayıt rakamlarından kalkarak hesaplanmıştır. Bu da, ağırlık verilen göstergelerin kayıttan devamlılığa kayması anlamına gelmektedir.

Sembollerin açıklanması

Bu istatistik bölümünün amacı tüm dünyadaki çocukların ve kadınların durumuna ilişkin genel bir tablo sunmak olduğundan, verilere ilişkin ayrıntılı açıklamaların ve dipnotların başka yerler için daha uygun olacağı düşünülmüştür. Aşağıda açıklanan işaretler bütün tablolar için aynı anlama gelmektedir. Salt belirli bir tabloya özgü işaret varsa, onun açıklaması tablonun hemen altında yer almaktadır.

nin kayıttan devamlılığa kayması anlamına gelmektedir.

Sağlıkla ilgili veriler bu yıl iki önemli değişikliğe uğramıştır. Tablo 3'te içme suyu ve sanitasyonla ilgili veriler güncellenmiş, bu arada sanitasyon kapsamının tahmin yönteminde küçük bir değişiklik yapılmıştır. Daha önceki tahminlerde, tanımlı yeterli yapılar helalara ilişkin "iyileştirilmiş" notu bulunmaktaydı. Bu yılın raporunda ise, hela tipine göre daha ayrıntılı bir döküm yapılarak sanitasyon imkanlarının bu bölümüne bir düzeltme faktörü eklenmiştir. Böyle bir dökümün bulunmadığı yerlerde ise, iyi tanımlanmamış hela (örneğin basit hela çukurları kullananlar) kullanan yalnızca nüfusun yarısı bu alanda "iyileştirilmiş" imkanlardan yararlanıyor sayılmıştır. Yöntemde yapılan bu değişiklik, örneğin Sahra Güneyi Afrika gibi "geleneksel" helaların çok yaygın olduğu yerlerde sanitasyon kapsamındaki nüfusta azalmaya yol açmıştır. Bu alanda daha fazla araştırma yapıldıkça, daha yeterli tanımlara ve eldeki imkanların daha ayrıntılı dökümüne ulaşıldıkça, sanitasyonla ilgili tahminler de daha fazla kesinlik kazanacaktır.

Bu tabloda yapılan diğer bir değişiklik de ağızdan sıvı tedavisiyle ilgili göstergeler üzerindedir. Şimdi ağızdan sıvı tedavisi görenler, 5 yaşından küçük olup ishal sırasında ORS paketleri, tavsiye edilen ev yapımı sıvılar, alınan sıvının artırılması ve bu arada emzirmenin de sürdürülmesi gibi uygulamalardan yararlanabilen çocuk yüzdesi olarak verilmektedir. Daha önceki göstergeler ise yalnızca sıvı alımını artıranlar ve beslenmeyi sürdürenler temeline dayanmaktaydı.

Tablo 8'de anne ölüm hızlarıyla ilgili üç sütun bulunmaktadır. Bu sütunlardan biri yetkili makamlar tarafından bildirilen verileri içermektedir. İkinci sütun, anne ölümlerinde hayli yaygın görülen eksik bildirim ve yanlış sınıflandırma gibi sorunlar nedeniyle gereken düzeltmeleri ve ayrıca verisi olmayan ülkeler için yapılan tahminleri vermektedir. Bu yıl eklenen üçüncü sütun ise yaşam boyu anne ölüm riskini vermektedir. Anne ölüm hızı, bir kez gebe kaldığında bir kadının ölmeye riskinin ölçüsüdür. Yaşam boyu risk göstergesi, kadının doğum yapabileceği dönem boyunca bu kümülatif riski göstermektedir. Bu göstergenin düşük değerde olması, yaşam boyu anne ölüm riskinin yüksek olduğunu gösterir.

Bu tablolara ek olarak, her tablonun sonunda kullanılan bölgesel ülke gruplarında da değişiklik yapılmıştır. Belirtilen şu ülkeler, artık sanayileşmiş ülkeler bölge ortalamalarına dahil edilmektedir: Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Polonya ve Slovakya.

- Bu işaret elde veri olmadığını gösterir.
- x Bu işaret, verilerin, sütun başlığında belirtilenin dışındaki yıllara ve dönemlere ait olduğunu, standart tanıma ayrı düştüğünü ya da ülkenin yalnızca bir bölümüne ilişkin olduğunu gösterir. Bu durumdaki veriler bölgesel ortalama ya da toplamlara dahil edilmemiştir.
- * Bu işaret, verilerin, sütun başlığında belirtilen dönem içindeki en son yıla ait olduğunu gösterir.

Beş yaş altı ölümlere göre sıralama

Aşağıdaki listede ülkeler ve bölgeler, çocukların esenliği açısından kritik bir gösterge olan 2003 yılı 5 yaş altı ölüm hızı (5YAÖH) tahminlerine göre en yüksekten aşağı doğru sıralanarak yer almaktadır.

	5 Yaş Altı Ölüm Hızı			5 Yaş Altı Ölüm Hızı			5 Yaş Altı Ölüm Hızı	
	Değer	Sıra		Değer	Sıra		Değer	Sıra
Sierra Leone	284	1	Moğolistan	68	65	Bosna Hersek	17	130
Nijer	262	2	Bolivya	66	65	Libya	16	132
Angola	260	3	Kiribati	66	65	Bahreyn	15	133
Afganistan	257	4	Güney Afrika	66	65	Bulgaristan	15	133
Liberya	235	5	Namibya	65	65	Katar	15	133
Somali	225	6	Marshall Adaları	61	71	Şeyseller	15	133
Mali	220	7	Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti	55	72	Sri Lanka	15	133
Burkina Faso	207	8	Tuvalu	51	73	Bahamalar	14	138
Kongo Demokratik Cumhuriyeti	205	9	Guatemala	47	74	Dominik	14	138
Gine-Bissau	204	10	Gürcistan	45	75	Sırbistan ve Karadağ	14	138
Rwanda	203	11	Cezayir	41	76	Uruguay	14	138
Çad	200	12	Honduras	41	76	Barbados	13	142
Nijerya	198	13	Endonezya	41	76	Antigua ve Barbuda	12	143
Fildişi Sahili	192	14	Belize	39	79	Litvanya	12	143
Burundi	190	15	Mısır	39	79	Umman	12	143
Moritanya	183	16	İran İslam Cumhuriyeti	39	79	Liechtenstein	11	146
Zambiya	182	17	Fas	39	79	Litvanya	11	146
Orta Afrika Cumhuriyeti	180	18	Surinam	39	79	Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya	11	146
Malawi	178	19	Türkiye	39	79	Kosta Rika	10	149
Etiyopya	169	20	Nikaragua	38	85	Şili	9	150
Kamerun	166	21	Vanuatu	38	85	Estonya	9	150
Tanzanya	165	22	Çin	37	87	Kuveyt	9	150
Gine	160	23	El Salvador	36	88	Küba	8	153
Mozambik	158	24	Filipinler	36	88	Macaristan	8	153
Benin	154	25	Brezilya	35	90	Slovakya	8	153
Swaziland	153	26	Yeşil Burun	35	90	Birleşik Arap Emirlikleri	8	153
Ekvator Ginesi	146	27	Dominik Cumhuriyeti	35	90	ABD	8	157
Kamboçya	140	28	Peru	34	93	Andorra	7	158
Togo	140	29	Ermenistan	33	94	Hırvatistan	7	158
Uganda	140	29	Moldova Cumhuriyeti	32	95	Malezya	7	158
Cibuti	138	31	Lübnan	31	96	Polonya	7	158
Senegal	137	32	Nauru	30	97	Avustralya	6	162
Madagaskar	126	33	Paraguay	29	98	Brunei Darussalam	6	162
Zimbabve	126	33	Ürdün	28	99	Kanada	6	162
Irak	125	35	Meksika	28	99	İrlanda	6	162
Timor-Leste	124	36	Palau	28	99	İsrail	6	162
Gambia	123	37	Ekvador	27	102	Malta	6	162
Kenya	123	37	Saint Vincent ve Grenadines	27	102	Yeni Zelanda	6	162
Haiti	118	39	Suudi Arabistan	26	104	Birleşik Krallık	6	162
Sao Tome ve Principe	118	39	Tayland	26	104	Avusturya	5	170
Tacikistan	118	39	İşgal Altındaki Filistin Toprakları	24	106	Belçika	5	170
Yemen	113	42	Panama	24	106	Kıbrıs	5	170
Botsvana	112	43	Samoa	24	106	Finlandiya	5	170
Kongo	108	44	Tunus	24	106	Fransa	5	170
Myanmar	107	45	Grenada	23	110	Almanya	5	170
Pakistan	103	46	Mikronezya (Federal Devlet)	23	110	Yunanistan	5	170
Türkmenistan	102	47	Viet Nam	23	110	Kore Cumhuriyeti	5	170
Gana	95	48	Saint Kitts ve Nevis	22	113	Lüksemburg	5	170
Papua Yeni Gine	93	49	Solomon Adaları	22	113	Hollanda	5	170
Sudan	93	49	Arnavutluk	21	115	Portekiz	5	170
Azerbaycan	91	51	Kolombiya	21	115	San Marino	5	170
Gabon	91	51	Cook Adaları	21	115	İsviçre	5	170
Lao Demok. Halk Cum.	91	51	Rusya Federasyonu	21	115	Çek Cumhuriyeti	4	183
Hindistan	87	54	Venezüela	21	115	Danimarka	4	183
Bhutan	85	55	Arjantin	20	120	İzlanda	4	183
Eritre	85	55	Fiji	20	120	İtalya	4	183
Lesotho	84	57	Jamaika	20	120	Japonya	4	183
Nepal	82	58	Romanya	20	120	Monako	4	183
Komoros	73	59	Trinidad ve Tobago	20	120	Norveç	4	183
Kazakistan	73	59	Ukrayna	20	120	Slovenya	4	183
Maldivler	72	61	Tonga	19	126	İspanya	4	183
Bangladeş	69	62	Mauritius	18	127	Singapur	3	192
Guyana	69	62	Saint Lucia	18	127	İsveç	3	192
Özbekistan	69	62	Suriye Arap Cumhuriyeti	18	127	Papalık	veri yok	-
Kırgızistan	68	65	Belarus	17	130	Niue	veri yok	-

TABLO 9. ÇOCUK KORUMA

Ülkeler ve Bölgeler	Kadınlarda genital mutilasyon/kesme 1998-2003*												
	Çocuk (5-14 yaş) işçiliği 1999-2003*			Çocuk evlilikleri 1986-2003*			Doğum kaydı 1999-2003*			kadınlar* (15-49 yaş)			kız evlatlar*
	toplam	erkek	kız	kentsel	kırsal	toplam	toplam	kentsel	kırsal	toplam	kentsel	kırsal	toplam
Afganistan	8	11	5	-	-	-	10	-	-	-	-	-	-
Arnavutluk	23	26	19	-	-	-	99	99	99	-	-	-	-
Angola	22	21	23	-	-	-	29	34	19	-	-	-	-
Ermenistan	-	-	-	12	31	19	-	-	-	-	-	-	-
Azerbaycan	8	9	7	-	-	-	97	98	96	-	-	-	-
Bahreyn	5	6	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bangladeş	8y	10y	5y	48	70	65	7	9	7	-	-	-	-
Benin	26y	23y	29y	25	45	37	62	71	58	17	13	20	6
Bolivya	21	22	20	17	35	21	82	83	79	-	-	-	-
Bosna Hersek	11	12	10	-	-	-	98	98	99	-	-	-	-
Botswana	-	-	-	13	9	10	58	66	52	-	-	-	-
Brezilya	7y	9y	4y	22	30	24	76	-	-	-	-	-	-
Burkina Faso	57y	-	-	32	70	62	-	-	-	72	82	70	40
Burundi	24	26	23	36y	17y	17y	75	71	75	-	-	-	-
Kamboçya	-	-	-	19	26	25	22	30	21	-	-	-	22
Kamerun	51	52	50	30	51	43	79	94	72	-	-	-	-
Orta Afrika Cumhuriyeti	56	54	57	54y	59y	57y	73	88	63	36	29	41	-
Çad	57	60	55	65	74	71	25	53	18	45	43	46	-
Kolombiya	5	7	4	18	34	21	91	95	84	-	-	-	-
Komoros	27	27	28	23	33	30	83	87	83	-	-	-	-
Kongo Demokratik Cumhuriyeti	28y	26y	29y	-	-	-	34	30	37	-	-	-	-
Kosta Rika	50y	71y	29y	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fildişi Sahili	35	34	36	24	43	33	72	88	60	45	39	48	24
Küba	-	-	-	-	-	-	100	100	100	-	-	-	-
Dominik Cumhuriyeti	9	11	6	37	51	41	75	82	66	-	-	-	-
Ekvador	6y	9y	4y	21y	34y	26y	-	-	-	-	-	-	-
Mısır	6	6	5	11	26	20	-	-	-	97	95	99	50
El Salvador	-	-	-	32y	46y	38y	-	-	-	-	-	-	-
Ekvator Ginesi	27	27	27	-	-	-	32	43	24	-	-	-	-
Eritre	-	-	-	24	59	47	-	-	-	89	86	91	63
Etiyopya	43y	47y	37y	-	-	-	-	-	-	80	80	80	48
Gabon	-	-	-	30	49	34	89	90	87	-	-	-	-
Gambia	22	23	22	-	-	-	32	37	29	-	-	-	-
Gürcistan	-	-	-	-	-	-	95	97	92	-	-	-	95
Gana	57y	57y	58y	25	42	36	21	-	-	5	4	7	-
Guatemala	24y	-	-	26	45	35	-	-	-	-	-	-	-
Gine	-	-	-	-	-	-	67	88	56	99	98	99	54
Gine-Bissau	54	54	54	-	-	-	42	32	47	-	-	-	-
Guyana	19	21	17	-	-	-	97	99	96	-	-	-	97
Haiti	-	-	-	-	-	-	70	78	66	-	-	-	-
Hindistan	14	14	15	26	54	46	35	54	29	-	-	-	-
Endonezya	4y	5y	4y	14	35	24	62	79	51	-	-	-	-
Irak	8	11	5	-	-	-	98	98	98	-	-	-	98
Jamaika	-	-	-	-	-	-	96	95	96	-	-	-	-
Ürdün	-	-	-	11	12	11	-	-	-	-	-	-	-
Kazakistan	-	-	-	12	17	14	-	-	-	-	-	-	-
Kenya	25	26	24	21	26	25	63	82	56	38	23	42	11
Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti	-	-	-	-	-	-	99	99	99	-	-	-	-
Kırgızistan	-	-	-	19	22	21	-	-	-	-	-	-	-
Lao Demok. Halk Cum.	24	23	25	-	-	-	59	71	56	-	-	-	-
Lübnan	6	8	4	-	-	11	-	-	-	-	-	-	-
Lesotho	17	19	14	-	-	-	51	41	53	-	-	-	-
Liberya	-	-	-	38y	58y	48y	-	-	-	-	-	-	-
Madagaskar	30	35	26	32	44	40	75	88	72	-	-	-	-
Malawi	17	18	16	32	50	47	-	-	-	-	-	-	-
Maldivler	-	-	-	-	-	-	73	-	-	-	-	-	-
Mali	30	33	28	46	74	65	48	71	41	92	90	93	73
Moritanya	10y	-	-	32	42	37	55	72	42	71	65	77	66
Meksika	16y	15y	16y	31y	21y	28y	-	-	-	-	-	-	-
Moldova Cumhuriyeti	28	29	28	-	-	-	98	98	98	-	-	-	-
Moğolistan	30	30	30	-	-	-	98	98	97	-	-	-	-
Fas	-	-	-	13y	24y	18y	-	-	-	-	-	-	-
Mozambik	-	-	-	47	60	57	-	-	-	-	-	-	-
Myanmar	-	-	-	-	-	-	39	65	31	-	-	-	-
Namibya	-	-	-	9	10	10	71	82	64	-	-	-	-
Nepal	-	-	-	38	59	56	34	37	34	-	-	-	-
Nikaragua	10y	-	-	36	55	43	-	-	-	-	-	-	-

Kadınlarda genital mutilasyon/kesme 1998-2003*

	Çocuk (5-14 yaş) işçiliği 1999-2003*			Çocuk evlilikleri 1986-2003*			Doğum kaydı 1999-2003*			kadınlar' (15-49 yaş)			kız evlatlar*
	toplam	erkek	kız	kentsel	kırsal	toplam	toplam	kentsel	kırsal	toplam	kentsel	kırsal	
Nijer	65	68	62	46	86	77	46	85	40	5	2	5	4
Nijerya	39y	-	-	27	52	43	68	82	56	19	28	14	10
İşgal Altındaki Filistin Toprakları	-	-	-	-	-	-	100	100	99	-	-	-	-
Pakistan	-	-	-	21y	37y	32y	-	-	-	-	-	-	-
Paraguay	8y	10y	6y	18y	32y	24y	-	-	-	-	-	-	-
Peru	-	-	-	12	35	19	-	-	-	-	-	-	-
Filipinler	11	12	10	11	20	15	83	87	78	-	-	-	-
Romanya	1y	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rwanda	31	31	30	21	19	20	65	61	66	-	-	-	-
Sao Tome ve Principe	14	15	13	-	-	-	70	73	67	-	-	-	-
Senegal	33	36	30	15	53	36	62	82	51	-	-	-	-
Sierra Leone	57	57	57	-	-	-	46	66	40	-	-	-	-
Somali	32	29	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Güney Afrika	-	-	-	5	12	8	-	-	-	-	-	-	-
Sri Lanka	-	-	-	10y	15y	14y	-	-	-	-	-	-	-
Sudan	13	14	12	19y	34y	27y	64	82	46	90	92	88	58
Surinam	-	-	-	-	-	-	95	94	94	-	-	-	-
Swaziland	8	8	8	-	-	-	53	72	50	-	-	-	-
Suriye Arap Cumhuriyeti	8y	10y	6y	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tacikistan	18	19	17	-	-	-	75	77	74	-	-	-	-
Tanzanya	32	34	30	23	48	39	6	22	3	18	10	20	7
Tayland	-	-	-	13y	23y	21y	-	-	-	-	-	-	-
Timor-Leste	-	-	-	-	-	-	22	32	20	-	-	-	-
Togo	60	62	59	17	41	31	82	93	78	-	-	-	-
Trinidad ve Tobago	2	3	2	37y	32y	34y	95	-	-	-	-	-	-
Tunus	-	-	-	7y	14y	10y	-	-	-	-	-	-	-
Türkiye	-	-	-	19	30	23	-	-	-	-	-	-	-
Türkmenistan	-	-	-	12	7	9	-	-	-	-	-	-	-
Uganda	34	34	33	34	59	54	4	11	3	-	-	-	-
Özbekistan	15	18	12	14	16	15	100	100	100	-	-	-	-
Venezüela	7	9	5	-	-	-	92	-	-	-	-	-	-
Viet Nam	23	23	22	5	14	12	72	91	68	-	-	-	-
Yemen	-	-	-	41	52	48	-	-	-	23	26	22	20
Zambiya	11	10	11	32	49	42	10	16	6	-	-	-	-
Zimbabve	26y	-	-	21	36	29	40	54	33	-	-	-	-

GÖSTERGELERLE İLGİLİ TANIMLAR

Çocuk işçiliği – Araştırma yapıldığı sırada bir işte çalışan 5-14 yaşlarındaki çocukların yüzdesi.

Çocuklar, aşağıdaki durumlarda çocuk işçiliği kapsamında yer alıyor sayılılar: (a) 5-11 yaşlarında olup araştırmadan önceki hafta en az bir saat herhangi bir ekonomik etkinlik içinde olmak ya da 28 saat ev işi yapmak; ve (b) 12-14 yaşlarında olup araştırmadan önceki hafta en az 14 saat herhangi bir ekonomik etkinlik içinde olmak ya da ikisi birlikte toplam 42 saat olmak üzere ekonomik etkinlik ve ev işlerinde yer almak.

Çocuk işçiliğinde geri plan değişkenleri – Çocuğun cinsiyeti; kentsel ya da kırsal ikamet; hanelerin maddi varlıklarından hareketle çıkarsanan nüfusun en yoksul % 20'si ile en zengin % 20'si (hanelerin varlıklılık durumlarının nasıl tahmin edildiğine ilişkin daha ayrıntılı bilgiler için bkz. www.childinfo.org); ve hiç eğitimi olmayan ya da belirli bir eğitim görmüş anneler.

Doğum kaydı – Araştırma yapıldığı sırada doğum kaydı yapılmış olan 5 yaşından küçük çocukların yüzdesi. Burada ölçüt alınan, araştırmayı yapan kimsenin kayıt belgesini görmüş olması ya da çocuğun annesinin ya da bakıcısının çocuğun kaydının yapıldığını belirtmiş olmasıdır.

Çocuk evlilikleri– 20-24 yaş gurubunda yer alıp 18 yaş öncesinde evli, yada biriyle yaşayan kadınların yüzdesi.

Kadın genital mutilasyonu/kesme – (a) Kadınlar- 15-49 yaşlarında olup bu işleme maruz kalan kadınların yüzdesi. (b) Kız evlatlar- 15-49 yaşlarında olup kız çocuklarından en az biri bu işleme maruz kalan annelerin yüzdesi. Söz konusu işlemler, kadınların genital organlarının bir bölümü sosyal nedenlerden dolayı değiştirilme ya da kesilmektedir. Kadınlarda genital mutilasyon (KGM) olarak bilinen bu işlem genellikle üç biçimde gerçekleştirilmektedir: Klitoridektomi, eksizyon ve infibulasyon. Klitoridektomi, klitoris tamamı ya da bir bölümü kesilip alınarak ya da alınmadan üstteki derinin (prepus) alınmasıdır. Eksizyonda, labia minoranın bir bölümü ya da tamamıyla birlikte klitoris ve deri alınır. Infibulasyon ise bu uygulamanın en aşırı biçimi olup burada dış genital organların tamamı ya da bir bölümü alınır, ardından vajinal açıklığı daraltmak amacıyla labia minoranın iki taraf iplik, diken ya da başka maddeler kullanılarak birleştirilir. Bu verilere ilişkin daha ayrıntılı bilgi için bkz. www.measuredhs.com ve www.prb.org.

NOTLAR

- Veri yok.
- y Standart tanımdan ayrılan ya da ülkenin belirli bir bölümüne ait olan, ancak bölgesel ve küresel ortamların bulunmasında hesaba katılan veri.
- * Standart tanımdan ayrılan ya da ülkenin belirli bir bölümüne ait olan, ancak bölgesel ve küresel ortamların bulunmasında.

BAŞLICA VERİ KAYNAKLARI

Çocuk işçiliği – ÇGKA ve NSA

Çocuk evlilikleri– NSA

Doğum kaydı – ÇGKA ve NSA

KGM – 1998 ve 2003 yılları arasında yapılan NSA ile 1999-2001'de yapılan ÇGKA